

Innspill til Regjeringens handlingsplan for bærekraft fra Tekna

Tekna som bærekraftorganisasjon og bidragsyter til bærekraft

Tekna er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 86 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra teknisknaturvitenskapelige fagområder. Våre medlemmer arbeider i mange samfunnssektorer og bidrar til å oppfylle hele mangfoldet som bærekraftsmålene representerer.

Tekna har vært opptatt av bærekraft og bærekraftsmålene gjennom flere år. I juni 2019 vedtok vårt representantskap en resolusjon som blant annet fastslår at Tekna som organisasjon anerkjenner og vil arbeide for å oppnå FNs bærekraftsmål.

Tekna prioriterer ikke mellom bærekraftsmålene fordi organisasjonen og medlemmene våre har et bredt inngrep med samfunnet og bidrar til bærekraftig utvikling på ulike måter. Som organisasjon er vi spesielt opptatt av å belyse dilemmaene der de ulike bærekraftsmålene står opp mot hverandre. Gjennom god samhandling innenfor rammen av en nasjonal handlingsplan ser vi muligheter for å styrke vårt bidrag til en bærekraftig utvikling av samfunnet. God koordinering og oversikt over hvem som gjør hva er viktig for å utnytte ressursene riktig i det videre arbeidet.

Vi viser ellers til eksempler på vårt bærekraftarbeid som er lagt ut på regjeringens bærekraftside: <https://berekraft.regjeringen.no/bli-inspirert/tekna/>.

Målgruppe og mål: Hvem skal handlingsplanen rette seg mot og hva skal vi oppnå?

De viktigste målene for suksess for handlingsplanen er hvilke resultater i form av økt bærekraft planen vil føre til i årene 2020-2030 og videre mot 2050.

Planens viktigste muligheter for å skape resultater vil være:

- å sette økte ambisjoner fra myndighetene og utfordre til økte ambisjoner også hos samfunnsaktører i alle sektorer
- å videreutvikle offentlig politikk i dialog med samfunnsaktørene
- å utløse styrket samhandling for bærekraft mellom samfunnsaktørene innbyrdes og i samspill med myndighetene
- å foreslå konkrete virkemidler og støtteordninger som bidrar til slik styrket samhandling

Tekna mener det er viktig at planen legger til rette for tverrfaglig og tverrsektoriell innsats. Det er videre behov for å belyse dilemmaene der bærekraftsmålene står opp mot hverandre for å finne de virkelig innovative og tverrfaglige løsningene.

Koronapandemien har vist hvor kraftfullt det norske samfunnet kan reagere på en akutt krise og utløse både tverrpolitisk og tverrsektoriell handling. Vi håper at bærekraftplanen kan bidra til en økt «sense of urgency», og at myndighetene tar en lederrolle i dette med god støtte fra toneangivende samfunnsaktører innenfor bærekraftplanen.

Norge er et lite land med en åpen økonomi, store økonomiske ressurser, små forskjeller mellom mennesker, høy tillit og god kontakt og dialog mellom mennesker og aktører. Vi har derfor gode

muligheter til å prøve ut nye løsninger i bærekraftarbeidet og dette gjør at Norge kan være et internasjonalt laboratorium for løsningsutvikling og -gjennomføring innenfor bærekraft. Dette er en viktig mekanisme for å bidra til bærekraft internasjonalt og bør omtales i planen.

Både det politiske Norge, samfunnsaktørene i alle sektorer og de enkelte samfunnsborgerne må mobiliseres om bærekraftkrisen skal løses. Handlingsplanen må derfor adressere alle disse som målgrupper.

Innretning: Hvordan bør vi legge opp selve dokumentet for at det skal bli et nyttig verktøy for næringsliv, sivilsamfunn, akademia og offentlig sektor?

Her viser vi til de øvrige punktene, særlig punktene om målgruppe og mål og om tiltak.

Problembeskrivelse: Hvilke utfordringer står i veien for å nå bærekraftsmålene i Norge innen 2030? Hvilke dilemmaer møter din sektor, og hvordan skal vi løse disse dilemmaene?

Tekna møter med sin brede bakgrunn og tette involvering i samfunnsutviklingen mange av de generelle dilemmaene knyttet til bærekraft. For Tekna spesielt er dilemmaet mellom klima- og miljømål på den ene siden, og mål knyttet til næringsutvikling, arbeidsplasser og verdiskaping på den andre siden, ett av de mest følbare. Gjennom våre medlemmers kompetanse ser vi imidlertid også muligheter for å bidra til gode avveininger knyttet til dette.

Felles for alle hindringene er likevel at der er overkommelige. Vi har i dag teknologiske og samfunnsmessige løsninger på mange områder og den største hindringen er mangelen på evne til å utnytte disse mulighetene gjennom nødvendig prioritering og rask og effektiv samhandling.

Det er derfor viktig at handlingsplanen adresserer hvordan myndigheter og samfunnsaktører i felleskap kan forene krefter for å overkomme disse hindringene.

Tekna ser det som en styrke at vi har den nødvendige bredden til å bidra til å finne gode løsninger på mange av dilemmaene. Ikke minst vil dilemmaer mellom de tre dimensjonene økologisk, sosial og økonomisk bærekraft være viktige. Sammenhengen mellom bærekraftsdimensjonene og bærekraftsmålene er godt illustrert i følgende modell fra Stockholm Resilience Center:

Dilemmaene mellom bærekraftsmål og bærekraftsdimensjoner nødvendiggjør saklige og kunnskapsbaserte prioriteringer mellom målene. Men rene prioriteringsdiskusjoner bør suppleres av kreative prosesser som kan bringe frem nye alternative vinne-vinne-løsninger i tillegg til vinne-tape-løsninger. Planen bør legge til rette for kreativ samhandling om utvikling av slike tverrfaglige og tverrsektorielle løsninger.

Måling/rapportering: Hvordan kan handlingsplanen bidra til bedre måling og rapportering fra fagforeninger og medlemsforeninger

Rapportering om bærekraft fra fagforeninger og medlemsforeninger er viktig for å få effekt av innsatsen, og vil bidra til samhandling og gjensidig læring. Det kreves at rapporteringen er standardisert på hensiktsmessig måte uten å bli for ressurskrevende og samtidig gir nok rom til å fange opp de unike bidragene fra de enkelte aktørene.

Medlemsforeninger og bærekraft

Medlemsforeningers potensiale ligger i medlemsmassen kombinert med foreningens formål. Den kunnskap, legitimitet og handlingskompetanse dette skaper er en samfunnsressurs som kan utnyttes aktivt i arbeidet for et bærekraftig samfunn. Samlet har frivillige foreninger et stort potensial for å mobilisere samfunnsborgere enkeltvis for bærekraftinnsats. For å gi grunnlag for dette bør foreninger som ønsker å engasjere seg i handlingsplanen oppmuntres til å melde inn informasjon om:

- Negativt fotavtrykk for klima og miljø og innsats for å redusere dette
- Foreningens formål sett i sammenheng med behovet for mer bærekraftig utvikling
- Foreningens medlemsgrunnlag og medlemsmasse
- Innsats for å bidra til mer bærekraftig samfunnsutvikling gjennom medlemmene og som samfunnsaktør
- Måltrettet kommunikasjon overfor medlemmene om bærekraft
- Samhandling om bærekraft med andre foreninger og samfunnsaktører
- Internasjonalt samarbeid av verdi for bærekraftig utvikling

Fagforeninger og bærekraft

Fagforeningenes organiserer en egen yrkesgruppe med sin særlige faglige bakgrunn, de deltar i forpliktende nasjonale tarifforhandlinger, de er i tett samarbeid med ledelsen de enkelte virksomhetene og de bidrar til å opprettholde og utvikle den norske modellen. Fagforeningene kan hver for seg og i fellesskap øke sitt bidrag til bærekraftig utvikling innenfor rammen av en nasjonal bærekraftplan. For å gi grunnlag for dette bør fagforeninger som ønsker å engasjere seg i bærekraftplanen oppmuntres til å melde inn informasjon om:

- Utfordringer i utviklingen av den norske samfunnsmodellen og eget arbeid alene eller sammen med andre for å styrke den.
- Arbeid overfor medlemmene for å styrke fokuset på bærekraft i deres yrkesutøvelse.
- Hvordan fagforeningen bidrar til at den enkelte virksomhet den er representert i utvikler seg i bærekraftig retning
- Hvordan bærekraft eventuelt benyttes som forutsetning i nasjonale tarifforhandlinger.

Tiltak: Hvilke konkrete forslag til tiltak bør regjeringen vurdere i handlingsplanen?

For Tekna er det viktig at handlingsplanen fokuserer blant annet på følgende områder:

Klima og miljø (bærekraftsmålene 6, 7, 13, 14, og 15)

Utfordringer knyttet til klima og miljø er de mest omfattende og presserende bærekraftutfordringene. Mange av de viktigste løsningene er kjent, men utfordringen er å samarbeide mellom ulike interesser for å benytte løsningene. For Tekna er teknologiutvikling og innovasjon, energi, transport, bygg og anlegg samt digitalisering naturligvis viktige områder. Men Tekna har også styrket sitt fokus på vern og restaurering av natur og urbant biomangfold. Det viktigste som kan gjøres i regi av en bærekraftplan er å heve ambisjonene, bidra å systematisere arbeidet, skape oversikt over hva som gjøres, skape dialog om konkrete tiltak og om hvor ulike aktører kan bidra.

Tekna mener at etablering av standarder og regelverk som ikke hemmer, men fremskynder bærekraftige løsninger bør være et viktig fokusområde for handlingsplanen.

Utdanning (bærekraftsmål 4)

En god, gratis grunnutdanning og gratisprinsippet i høyere utdanning er kanskje det mest verdifulle vi har for å sikre at hele befolkningen kan tilegne seg kompetanse for fremtidens bærekraftige arbeidsliv. Det å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle er avgjørende. Utdanning er det viktigste verktøyet for å endre verden og sikre bærekraftig utvikling.

Tiltak som sikrer at vi får omstilt de kompetansemiløene vi allerede har blir viktige og bør ha en sentral plass i en bærekraftsplan. Et viktig stikkord her er her livslang læring – og vi vil dra frem det treparts bransjeprogrammet som er etablert i olje og gassnæringen som et positivt og viktig tiltak for å sikre bærekraftig omstilling. Det planlagte bransjeprogrammet for maritim næring vil også kunne få stor betydning for å videreutvikle maritim næring i bærekraftig retning dersom det rigges riktig.

Realfag er grunnleggende for å forstå truslene mot klima og naturmangfoldet og utvikle de gode løsningene. Tekna jobber for at flere unge skal velge en teknologisk eller realfaglig utdanning. Bærekraftsplanen bør fremme betydningen av realfag som nøkkel til å sikre klimaet og miljøet.

Det er også viktig at undervisning i klima- og miljø-utfordringer inngår i alle studieretningene innen teknisk-naturvitenskapelige fag i høyere utdanning. Kunnskap om bærekraftig utvikling må også inn i all undervisning allerede fra grunnskolen av. Dette for å sikre visjonen om et fremtidig nullutslippssamfunnsom også tar vare på arter og naturtyper. Undervisningen må fokusere både på tekniske og sosiale løsninger og bidra til å bygge allmenne holdninger for bærekraft.

Anstendig arbeid (bærekraftsmål 8)

Måten arbeidslivet er utformet på er et konkurransefortrinn for Norge og avgjørende for å nå bærekraftsmålene. Det kan handle om å sikre ordninger som gir sosiale sikkerhetsnett eller om å bekjempe diskriminering og svart arbeid i arbeidslivet. Den norske modellen er vårt største fortrinn og helt nødvendig for å gjennomføre en bærekraftig omstilling av samfunnet. Den må ikke tas for gitt, den må vernes og videreutvikles.

Omstilling blir enklest og mest kraftfull om alle er på samme lag. Et organisert arbeidsliv er tryggere, mer omstillingsdyktig og enklere for alle. Lokalt samarbeid og tillit er det beste utgangspunktet for bærekraftig omstilling. Handlingsplanen bør ha konkrete mål om lokalt samarbeid i virksomhetene og for å sikre og videreutvikle den norske modellen. Vi har også fortsatt utfordringer knyttet til likestilling og diskriminering. Vi må sørge for at HMS-forholdene på arbeidsplassen ivaretas og at viktige velferdsordninger består.

Handlingsplanen bør også legge til rette for felles innsats for internasjonalt å sikre reell organisasjonsfrihet og bekjempe både tvangsarbeid og barnarbeid.

Innovasjon og næringsutvikling (bærekraftsmål 9)

Vi trenger bærekraftig teknologi og bærekraftige løsninger som virker. Her har vi et godt utgangspunkt i sterke teknologimiljøer, blant annet innen olje og gass og leverandørindustrien. Vi må sikre at vi greier å dra nytte av den kompetansen som ligger i disse miljøene. En handlingsplan må derfor:

- Se på mulighetene for å legge til rette for en systematisk teknologioverføring mellom bransjer og sektorer.
- Omfatte tiltak som sikrer teknologiutvikling og innovasjon som bidrar til omstilling.
- Omfatte tiltak som sikrer at vi får omstilt de kompetansemiløene vi allerede har. Stikkordet er her livslang læring. Her er bransjeprogrammene et viktig virkemiddel.

Maritim næring og havrommet er av særlig betydning for Norge. En kraftig kunnskapsbasert satsing på havrommet er viktig for å utvikle ny teknologi for fremtidens mat- og kraftproduksjon, og for å utnytte ressursene som ligger der på en bærekraftig måte. Samtidig må vi styrke det marine vernet. Det er avgjørende at Norge nå utnytter sine naturlige fortrinn for å sikre fremtidig sysselsetting og

verdiskaping. Morgendagens løsninger står på skuldrene til dagens kompetanse og en handlingsplan må vise hvordan vi kan bruke disse i den nødvendige omstillingen som ligger foran oss.

Bærekraftig by og samfunnsutvikling (bærekraftsmål 11)

Bygg og anlegg står for 40% av norske klimautslipp og området er helt sentralt for å gjennomføre det grønne skiftet. Både teknologiske løsninger, klimatilpasning, nullutslippsløsninger i rehabilitering og nybygg er sentrale temaer. Det samme er bærekraftige transportløsninger og fokus på biomangfold i urbane strøk. Gode lokale samhandlingsarenaer er en annen viktig forutsetning, jfr. Pådrivprosjektet som er omtalt i neste avsnitt.

Aktive virkemidler for å utløse samhandling (bærekraftsmål 17)

Samhandling, eller samskaping, kommer ikke av seg selv. Det å bygge en nasjonal samhandlingsarena for bærekraft med utgangspunkt i bærekraftplanen er en utfordrende oppgave som krever egne virkemidler med finansiering.

Tekna tok i 2015 initiativ til samhandlingsarenaen Pådriv som støtter grønn byutvikling i Hovinbyen i Oslo, se <https://paadriv.no/>. Pådriv, der Oslo kommune også er partner, har i dag mer enn 40 partnere, mange konkrete prosjekter og finansieres i stor grad av partnerne selv. Modellen er under utvikling også i Arendal, Stavanger og Trondheim. Oppstarten av Pådriv ble imidlertid muliggjort av en pilotbevilgning fra Forskningsrådet på 1 million kroner i 2015.

For å bygge en nasjonal samhandlingsarena for bærekraft mener Tekna at det er viktig å etablere virkemidler med finansiering både til å bygge viktige funksjoner for selve samhandlingsarenaen, til bærekraftprosjekter med utgangspunkt i arenaen og til tiltak for erfaringsutveksling og følgeforskning. Både Forskningsrådet og Innovasjon Norge har sentral kunnskap og viktige erfaringer som kan brukes i utformingen av slike virkemidler, både når det gjelder dimensjonering og konkret utforming.

Tekna har med sin medlemsmasse fra svært ulike bransjer og sektorer den nødvendige bredde og erfaring til å delta i å finne felles gode fellesløsninger på komplekse problemer, noe som er avgjørende for å utvikle samhandling på alle nivåer.

Forskning for bærekraftsløsninger

Handlingsplanen bør understreke betydningen av å bevilge flere midler til forskning om klima, klimatilpasning og klimarelaterte problemstillinger. Det samme gjelder forskning om natur, økosystemer og økosystemvennlige løsninger. Forskning og teknologiutvikling som bidrar til det grønne skiftet må prioriteres og det må legges til rette for at ny teknologi og nye løsninger tas i bruk. Videre er det viktig å satse på forskning på grønne forretningsmodeller.

Et forskningsbasert og lett tilgjengelig målbilde og kunnskapsgrunnlag

Felles virkelighetsforståelse og kunnskapsgrunnlag er viktig for effektiv samhandling og læring. Det er viktig at handlingsplanen kan skape et tydelig og lettfattelig bilde for alle av hvor vi står, hvor vi skal, hvor raskt vi må komme dit og hvordan vi kan oppnå dette sammen.

Vi har solid forskningsbasert kunnskap om utfordringene gjennom FNs klimapanel, miljøpanel og fra andre forskningsbaserte kilder. Det er likevel stort behov for et etterrettelig og pedagogisk materiale som fremstiller utfordringene på en enkel måte koblet sammen med muligheter og løsninger som finnes allerede i dag. Et godt eksempel er de nye formuleringene av FNs bærekraftsmål sett i en norsk sammenheng som departementet har lagt ut på sin side. Dette er nyttig grunnlag for aktører som da kan bygge på dette i stedet for å bruke sparsomme ressurser på selv å utvikle grunnlaget på egenhånd.

God informasjon om hvor godt vi i fellesskap når målene er også viktig. Dette gjør det lettere å se hvordan innsatsen treffer og vil kunne motivere til økt innsats når man ser at utviklingen går i riktig retning.

Finansiering av bærekraftplanen

Ingen plan vil fungere uten nødvendig finansiering. Både en konkret nasjonal handlingsplan og et budsjett er nødvendig for at det skal skje noe i praksis. Handlingsplanen må inneholde en samlet beskrivelse av behovet for finansiering for at man skal kunne nå de målene handlingsplanen setter opp og av hvem som forutsettes å bidra med hva. I særdeleshet må handlingsplanen beskrive hvordan offentlig finansiering tenkes skaffet til veie.

Skritt for skritt – en lang reise

Ambisjonsnivået for en nasjonal handlingsplan for bærekraft er, og må være, høyt. Det er imidlertid neppe mulig å etablere et varig sett med tiltak for bærekraft og utvikle alle viktige sider ved en nasjonal samhandlingsarena rett etter behandlingen av stortingsmeldingen om handlingsplanen. Gjennomføringen av handlingsplanen må ses som en reise for bærekraft der senere deler av reisen må utvikles på grunnlag av erfaringer fra oppstartfasen og der innsatsen også styrkes under marsjen.

Handlingsplanen bør derfor ha både et kort og et langt tidsperspektiv. Det er viktig å iverksette tiltak raskt, gjerne eksperimentere i tillegg til å utrede for å kvalifisere praktiske løsninger. Samtidig må det iverksettes prosesser som skal være svært langsiktige. Mange tiltak som vil være viktige om 2-3 år og enda lenger frem er det vanskelig å identifisere i dag, så på mange måter må veien bli til mens man går.

Med vennlig hilsen

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

Line Henriette Holten
generalsekretær